

EVROPSKÝ UNIVERZITNÍ ODĚV (13. -15. STOL)

Ing. Martina Hřibová Ph.D.

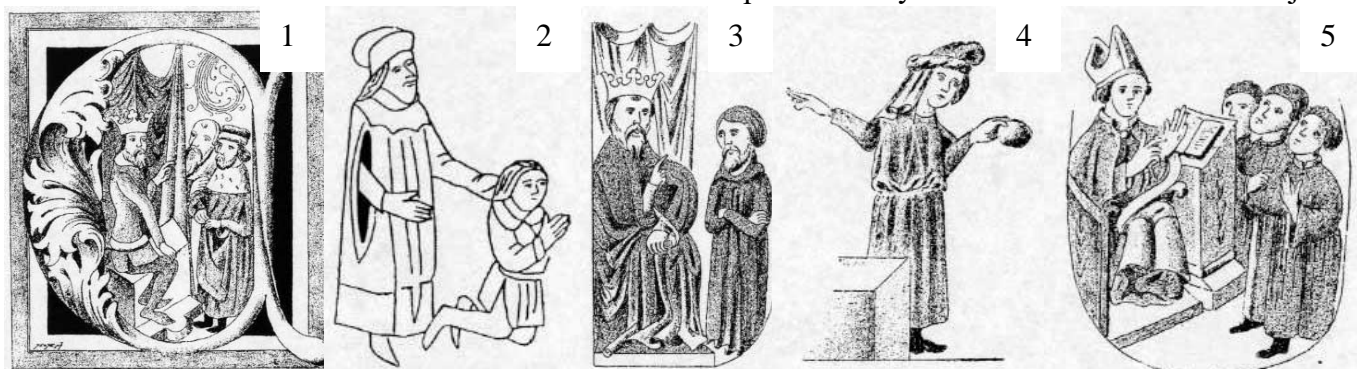
Univerzity krátce po svém založení ve 13. stol. získaly od Říma právo na vlastní oděvy. Protože univerzity byly zpočátku církevní organizací, i oděvy byly podobné církevním. Na pařížské univerzitě platila od začátku zásada (1215-1274): jak mistři, tak žáci mají mít vhodné, nikoliv uniformní odění. Mistři nosili plný, kruhový, černý plášť (talaris, tapart, reverenda) s rozparkem, aby mohli prostrčit ruce. Některé profesorské taláry byly zdobeny zlatem nebo přímo ze zlatohlavu či podloženy kožešinou. Bylo zakázáno mít špičaté, vzorované nebo prolamované boty nebo svrchní tuniku (ve významu surcotte). Mitra byla vyhrazena pro nošení v interiéru.

Roku 1252 angličtí studenti a od roku 1274 i studenti Sorbony měli zakázáno nosit kuklu bez klobouku nebo nosit chaperony s knoflíky. Studenti Sorbony byli povinni mít uzavřené odění a museli se vyhnout kožešině nebo červené či zelené na oděvu. Jakékoliv módní výstřelky byly zakázány.

Ve středověku se takovýto oděv vlastně shoduje na všech univerzitách v křesťanských zemích. Bakaláři nosili široké, zcela uzavřené taláry bez rukávů, stejně jako všichni promovaní. Pokrývkou hlavy byla kukla s baretem, což zůstalo ve Španělsku a Portugalsku nebo kukla (Anglii). Univerzitní oděvy se lehce změnily až v 16. stol.

Jak vypadal univerzitní šat v 15. století u nás, popisuje Z. Winter (2). Profesori a řídicí členové univerzitních kolejí nosili široký talár a na něm kápi s "běliznami" nebo límec z hranostaje. Talár měl rozstřížené rukávy, které volně visely na způsob pachů takže je Hus zve "sukni s křídly". Profesorský talár býval obvykle červený. Na hlavu patřil klobouk nebo baret (biret) lemovaný kožešinou.

Klobouk či biret mistrů a doktorů se barevně lišil podle fakulty. V litoměřickém kancionálu je Jan

Hus vyobrazen ve velmi širokém červeném taláru vpředu rozstříženém jako šuba. Použité materiály byly dražší sukna.

Bakalářům v Praze bylo ještě v 16. století přikazováno nosit kukly, což bylo často porušováno. Bakaláři také nesměli nosit taláry podloženy kožešinou, stejně jako na Sorboně. Žáci klášterních a kapitulních škol museli nosit klerikánský šat, dlouhou suknicí s límcem s rukávy i bez. K suknicí byla přišitá kuklice. S rozšířením humanismu se studenti hojně bránili a tyto oděvy při běžných příležitostech přestaly být používány (např. ve Vídni naposled r. 1513).

K univerzitě patřil pedel, který býval v tapartu podobném rektorskému, ale z prostší látky a bez drahých kožešin. Obrázek českého pedela není znám, zato pařížský pedel byl oblečen v mi-parti.

V 16. století zůstávalo v platnosti nařízení (ještě r. 1602) o používání reverend. Reverendy se tvarově nezměnily, jen byly nabíranější, což odpovídalo dobové módě. Zřejmě sahaly pod kolena a

připomínaly šubu. Také až do r. 1784 se nosí suknice čili kápě. Winter vysvětluje výraz „kápě“ následovně: suknice se zvaly kápě asi proto, že měly našitou kukličku nebo malou kápi vzadu (2). Na reverendách byl jen široký límec. Dalším kusem oděvu byl plochý, široký baret a střevíce s přezkou.

Žáci ani profesori nechodili v popsaných oděvech stále a měli běžné oblečení odpovídající soudobému vkusu.

Učitelé sice nepatřili k univerzitě, ale i oni měli nařízeno chodit „pocitivě“. Starší kantoři si oblíbili si tedy horckap – v jejich případě kratší šuba či reverenda. Mladší učitelé chodili v módních šatech, pokud na ně měli peníze.

V 16. století byl zaveden studentský stejnokroj na vybraných školách (vestis scholastica), který se lišil podle jednotlivé organizace. Vždy platil zákaz nosit zbraně. Jezuitští studenti nosili taláry a klobouky čtyřrohé. Mezi stejnokrojem šlechtických a prostých studentů byl rozdíl. Šlechtici měli dva kabátky, spodní z kozlí kůže proužky pestře pošívány a svrchní modrý s rukávy, k tomu červené punčochy, boty, u krku límce (nikoliv zakázané okruží) a nahoru modrý plášť.

Obrázky převzaty z WINTER, Zikmund. *Dějiny kroje v zemích českých*. Praha: F. Šimáček, 1893.

1 univerzitní profesor krátce po založení školy, rukopis kapitulního archivu

2 oděv mistra, bible kutnohorská

3 bakalář, rukopis kapitulního archivu

4 student na začátku 15. stol. Zrcadlo spasení

5 žáci pražské kapitulní školy, rukopis kapitulního archivu

6 doktor, Marek Bydžovský z Florentina, 16. stol

7 z knihy Brněnského O umění arithmetickém

8 Profesor a měšťan, z ilustrací o slavném uvítání Ferdinanda I. r. 1558

9 vlevo doktor medicíny, vpravo apatykář, kancionál malostranský, 1572

10 kantoři, klatovský kancionál, 1560

Literatura:

[1] BOUCHER, François a Yvonne DESLANDRES. *20,000 years of fashion: the history of costume and personal adornment*. Expanded ed. New York: H.N. Abrams, 1987, 459 p. ISBN 08-109-1693-2.

[2] WINTER, Zikmund. *Dějiny kroje v zemích českých*. Praha: F. Šimáček, 1893.